गम्यमानायां षष्ठीसप्तम्यौ विभक्ती भवतः। आसेवा तात्पर्यम्। आयुक्तः कटकरणस्य। आयुक्तः कटकरणे। कुशलः कटकरणस्य। कुशलः कटकरणे। आसेवायामिति किम्। आयुक्तो गौः शकटे। ईषद्युक्त इत्यर्थः। तत्र सप्तम्येवाधिकरणे भवति।

यतश्च निर्धारणम्। ४१।

5 षष्ठीसप्तम्यौ वर्तेते। जातिगुणक्रियाभिः समुदायादेकदेशस्य पृथक्करणं निर्धारणम्। यतो निर्धारणं ततः षष्ठीसप्तम्यौ विभक्ती भवतः। मनुष्याणां क्षत्रियः शूरतमः। मनुष्येषु क्षत्रियः शूरतमः। गवां कृष्णा संपन्नक्षीरतमा। गोषु कृष्णा संपन्नक्षीरतमा। अध्वगानां धावन्तः शीघ्रतमाः। अध्वगेषु धावन्तः शीघ्रतमाः।

पञ्चमी विभक्ते। ४२।

10 यतश्च निर्धारणमिति वर्तते। षष्ठीसप्तम्यपवादो योगः। विभागो विभक्तम्। यस्मिन्निर्धारणाश्रये विभक्तमस्ति ततः पञ्चमी विभक्तिर्भवति। माथुराः पाटलिपुत्रेभ्यः सुकुमारतराः। आढ्यतराः।

साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्तम्यप्रतेः। ४३।

साधु निपुण इत्येताभ्यां योगे ऽर्चायां गम्यमानायां सप्तमी विभक्तिर्भवति। न चेत्प्रतिः

15 प्रयुज्यते। मातरि साधुः। मातरि निपुणः। अर्चायामिति किम्। साधुर्भृत्यो राज्ञः। तत्र कथने न भवति। अप्रतेरिति किम्। साधुर्देवदत्तो मातरं प्रति। अप्रत्यादिभिरिति वक्तव्यम्। साधुर्देवदत्तो मातरं परि। मातरमनु।

प्रसितोत्सुकाभ्यां तृतीया च। ४४।

प्रसित उत्सुक इत्येताभ्यां योगे तृतीया विभक्तिर्भवति। चकारात्सप्तमी च। प्रसितः

20 प्रसक्तः। यस्तत्र नित्यमेवावबद्धः स उच्यते। केशैः प्रसितः। केशेषु प्रसितः। केशैरुत्सुकः। केशेषूत्सुकः।

नक्षत्रे च लुपि। ४५।

तृतीयासप्तम्यावनुवर्तेते। लुबन्तान्नक्षत्रशब्दात्तृतीयासप्तम्यौ विभक्ती भवतः। पुष्येण पायसमश्नीयात्। पुष्ये पायसमश्नीयात्। मघाभिः पललौदनं। मघासु पललौदनम्। नक्षत्र

25 इति किम्। पञ्चालेषु वसति। लुपीति किम्। मघासु ग्रहः। इह कस्मान्न भवति। अद्य पुष्यः। अद्य कृत्तिका। अधिकरण इति वर्तते। वचनं तु पक्षे तृतीयाविधानार्थम्।

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा। ४६।

प्रातिपदिकार्थः सत्ता। लिङ्गं स्त्रीलिङ्गपुंलिङ्गनपुंसकानि। परिमाणं प्रस्थादि। वचनमेकत्वद्वित्वबहुत्वानि। मात्रशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते। प्रातिपदिकार्थमात्रे लिङ्गमात्रे

30 परिमाणमात्रे वचनमात्रे प्रथमा विभक्तिर्भवति। प्रातिपदिकार्थमात्रे। उच्चैः। नीचैः। लिङ्गग्रहणं किम्। कुमारी वृक्षः कुण्डमित्यत्रापि यथा स्यात्। परिमाणग्रहणं किम्। द्रोणः खार आढकमित्यत्रापि यथा स्यात्। वचनग्रहणं किम्। एकत्वादिषूक्तेष्वपि यथा स्यात्। एकः। द्वौ। बहवः। प्रातिपदिकग्रहणं किम्। निपातस्यानर्थकस्य प्रातिपदिकत्वमु-